

CAVITATS MODIFICADES PER L'ACCIÓ HUMANA. UNA FORMA DE TROGLODITISME

**GENER AYMAMÍ I DOMINGO
JOAN PALLARÈS-PERSONAT**

*Aquesta comunicació segueix la línia iniciada en el decurs de les
6enes Jornades d'Estudis Penedesencs, en què tractàvem, de
manera general, el fenomen troglodític al Penedès. En edicions
posteriors ens hem anat ocupant dels diferents vessants que ofereix
aquesta temàtica.*

*Esmentem en el present treball una sèrie de cavitats que l'home ha
modificat o transformat substancialment, com una variant més del
trogloditisme al Penedès, distribuïdes en els apartats següents:
cavitats transformades per l'home, cavitats artificials, cavitats
desaparegudes, cavitats emprades com a abocadors i
coves turístiques.*

CAVITATS MODIFICADES PER L'ACCIÓ HUMANA. UNA FORMA DE TROGLODITISME

INTRODUCCIÓ

En els darrers anys hem anat parlant a la *Miscel·lània Penedesenca*, sota el lema de trogloditisme, d'una sèrie de cavitats emprades per l'home; així hem vist exemples de coves utilitzades com a amagatall o aixopluc ocasional, amb finalitats industrials, com a aprofitament hidrològic o com a lloc sagrat o santuari.

Ara presentem un recull de cavitats que han estat modificades substancialment per l'home, altres —molt poques— s'han transformat en coves d'aprofitament turístic, moltes han desaparegut i un bon nombre s'utilitza encara avui com a abocador; també es dediquen unes petites notes a les coves artificials.

La pretensió d'aquestes línies no és la de ser un inventari exhaustiu, sinó una aproximació al trogloditisme penedesenc en totes les seves facetes.

CAVITATS TRANSFORMADES PER L'HOME

Avenc dels Esquelets - Olivella

Cavitat de 21 m de fondària situada a la riera de Jafra, a uns 300 m del Corral Nou.

Al pou d'entrada, de 19 m de fondària, se li ha practicat, n'ignorem els motius, a 6 m sobre la base una perforació horitzontal a manera de túnel que permet l'accés justament a nivell del thalweg.⁽¹⁾

La Falconera - Sitges

Situada al paratge costaner del Pas de la Mala Dona.

La Falconera és la surgència activa més important de tot el massís de Garraf. En un intent de captació d'aigua dolça, en un indret com aquest tan mancat, l'any 1889 el comte Eusebi Güell encarregà a Silvio Thos i Codina una sèrie de treballs i estudis sobre el riu subterrani que hi ha per tal de determinar les possibilitats de la seva utilització.

Per aquest motiu s'excavaren artificialment quatre pous de 42, 34, 60 i 50 metres de profunditat i s'obriren nous túnels, però l'aprofitament no va reeixir, ja que el gran cabal de l'apreciada aigua dolça té la sortida a molts metres per sota del nivell del mar.⁽²⁾

Avenc de Sant Antoni - Cunit

Cavitat situada al nord de Cunit, dins de la propietat de Cal Marquès.

Es tracta d'un petit avenc de 10 m de profunditat; la boca d'entrada està tapada i l'accés es fa per una obertura artificial, a nivell del fons. S'utilitza com a cava.

Aquestes són les dades que figuren al Catàleg Espeleològic del 1978. A l'inventari efectuat l'any 1994, aquest avenc no hi figura, encara que s'esmenta que la cova de Sant Antoni, de 4 m de fondària i 12 de recorregut, del municipi de Cunit, no s'hi ha inventariat per no disposar de les mínimes dades.⁽³⁾⁽⁴⁾

Hi ha la notícia de troballes de materials hallstàtics a la cavitat.

Fotografia de l'any 1969 de la boca d'entrada de l'avenc de la Roser, cavitat del pla d'Ardenya, avui desapareguda. Foto: G. Aymami.

Cova de l'Ametlló - Olèrdola

Situada en una cinglera del fondal de la Seguera.

La cavitat està tapiada, a la boca hi ha una font, s'ha arranjat l'accés tot engrandint l'entrada i s'han fet graons i uns bancs de pedra.⁽⁵⁾

Avenc del Castell - Olèrdola

Cavitat d'uns 6 m de fondària situada molt a prop del castell d'Olèrdola, actualment obstruïda com a mesura de precaució en trobar-se al costat d'una pista.

Avenc de les Granotes - Castelldefels

Aquesta cavitat de 53 m de profunditat es troba dins d'un jardí particular situat al passeig Miramar de la urbanització Bellamar.

Segons les dades de 1974, el propietari de la finca va tapiar l'entrada i per informacions posteriors ens assabentem que és emprada com a fossa asèptica.⁽⁶⁾

Cova Fumada de Vallbona - Castelldefels

És al peu del vessant SE del turó de cova Fumada, dins d'una propietat particular de la urbanització Bellamar.

A la cova, que té una longitud de 35 metres i presenta un procés litogènic de certa importància i un sífó d'aigua dolça, s'hi ha construït una porta i unes escales i es fa servir de celler.

Cap a l'any 1878 l'entrada de la cova tenia maons i la porta era d'arpillera, i ja fou visitada per Rafael Amat i Carreras pels voltants del 1920.⁽⁷⁾

CAVITATS ARTIFICIALS - Petites notes

Encara que no és l'objecte d'aquest treball, en tractar de les cavitats transformades per l'home, no podem deixar d'esmentar, encara que sigui de forma breu, alguns exemples de cavitats de tipus artificial.

Mines de la Timba del Ralet - Sant Pere de Ribes

Situades al torrent de l'Espluga.

Cap als anys cinquanta s'hi efectuaren diverses modificacions, tot allargant o obrint noves galeries utilitzades per al sojorn, si era el cas, d'algun obrer de les mines o del forn rajoler proper o de rodamons i més endavant s'empraren per al conreu del xampinyó.⁽⁸⁾

Coves artificials del Montmell

Al km 3,5 abans de la Juncosa hom troba, a la dreta de la carretera, dues coves obertes artificialment, orientades a l'oest enfront d'un torrent generalment sec.

La més gran mesura uns 3 m d'amplada, 2 m de fons i a la vora dels 2 m d'alçada. A l'interior hi ha una pica i la porta té un encaix molt ben fet.

El celler de Ca l'Olivelló - Vilobí del Penedès

Aquesta masia es va bastir sobre un dipòsit de guix que fou explotat durant llargs anys.

L'espai de sota la casa s'utilitzà com a celler de bótes i en la dècada dels cinquanta s'hi construïren tines de ciment armat per a la seva collita de vi.

Fotografia de l'any 1969 de la boca d'entrada de l'avenc del Terratrèmol, també desaparegut per acció de la pedrera del pla d'Ardenya.

Foto: G. Aymami.

Esmentem aquest cas, si més no, com a exemple d'altres aprofitaments de similars característiques.⁽⁹⁾

Els soterranis de Vilanova i la Geltrú

Al nucli antic de Vilanova i al barri de la Geltrú hi ha uns enigmàtics soterranis, les característiques generals dels quals són uns passadissos sota terra, excavats en terrenys poc consistents d'argila o en conglomerats de pedruscall poc compactes. La seva estructura és gairebé sempre la d'un llarg passadís d'uns dos metres d'alçada per un metre d'amplada, de recorregut sinuós que mena a una placeta que pot estar a uns 9 metres per sota del nivell del carrer.

D'aquest passadís surten, generalment, altres galeries de les mateixes característiques.

La boca del túnel sol estar situada a prop de l'entrada de la casa.⁽¹⁰⁾

Els absis i les criptes d'algunes esglésies són uns dels exemples més usuals que trobem en les manifestacions troglodítiques de tipus artificial. A tall d'exemple en citem dos.

Sant Pere de Subirats

Absis semicircular mig excavat a la roca de l'església de Sant Pere del castell de Subirats, és una construcció molt rudimentària, amb una finestra espitllerada i un nínxol d'arc de mig punt.

Presenta unes minses mostres de pintures i hom creu que devia estar tot ell pintat, però durant molt de temps va estar tapat per una paret, la qual cosa podria haver creat una cambra d'aire que podria molt bé haver-les fet malbé.

Alguns autors situen aquesta estança, que no és visible des de l'exterior, en època preromànica i d'altres la daten en època plenament romànica.⁽¹¹⁾

Capella del castell de Calafell

La «cova» o cripta de Calafell surt documentada l'any 999 i el culte a la Mare de Déu de la Cova, nom prou evocador, que es venera en aquest lloc apareix esmentat al segle XVII.

CAVITATS DESAPAREGUDES

És indubtable que l'acció humana mitjançant el «progrés», ja sigui en forma d'abocadors, pedreres o urbanitzacions, per citar les més usuals, ha contribuït a la desaparició d'un bon nombre de fenòmens espeleològics. Citem a continuació les cavitats desaparegudes que figuren a l'Inventari Espeleològic de Catalunya de l'any 1994.

Zona de Garraf:

Per la instal·lació de l'abocador d'escombraries: cova del Cingle, avenc del Rovelló, avenc Damians, avenc de les Terradelles, avenc del Caietà i avenc del Penya-segat.

Per les diferents pedreres instal·lades al massís: avenc d'Aigua Pura, avenc del Tro, cova del Mussol, els Covarrons i avenc Geltrú.

Avenc de Bassallacuna, reomplert amb pedres pel propietari del terreny on es trobava.

Avenc de Can Blanca, obstruït l'any 1970 en fer la carretera de Castelldefels a la plana Novella.

Els avencs del Mas d'en Lliri i del Pi es descobriren en fer les obres de l'autopista i posteriorment foren taponats.

Zona d'Ordal:

Per l'avanç de la pedrera de la zona de Penya Blanca: avenc del Bony, avenc de la Bufera, avenc de la Penya Blanca o Desfet i coves de la Penya Blanca.

Per la pedrera del pla d'Ardenya: avenc Ample, avenc de les

Arrels, avencs núms. 1 i 2 de la Bassa d'en Muntaner, avenc de les Bombes o del Camí, avenc dels Bous o del Curset, avenc Nou del Camí, avenc del Càntir, avenc de la Carme, avenc del carst o PTZ, avenc Petit del carst, avenc dels Claperons o Sec, avenc petit dels Claperons o de les Bardisses, avenc del Conill, avenc del Fanguaix, avenc de la Fullaraca, avencs núm. 1 i 2 de J. Mancebo, avenc de Jordi Pujol, avenc de la Merda, avenc del Meteorit, avenc Palas Mance, avenc de la Pista, avenc Petit del Pla de Claperons, avenc de la Planxa, avenc dels Quicos o Fígols, avenc del Riu, avenc de la Roser, avenc del Sarraí, avenc sense nom o de l'Hora Baixa, avenc del Sumidero, avenc del Terratrèmol, avenc de les Teules o del Telègraf o Nostre, avenc de les Tres Tites o de la Revetila, avenc dels Trons i avenc V.2.

Per la pedrera de la zona de la Fou: cova de la Fou Muntaner, avenc LACSA, cova del Racó i cova superior de la Fou Muntaner.

Per la instal·lació d'urbanitzacions: avencó de la cova d'Ordal i del Maset del Lledoner, esquerra del Conill o de la Cota 497, avenc de Begues Park, avenc de Ca n'Olivella, avenc cev, avenc del Coll Veix, avenc de l'Escarpa, avenc d'en Ferreiro, avenc del Fons del Pou Sec, avenc de la Gla o dels Amics o Pau Casals, avenc del Guarda, avenc Josetxu, avenc de l'Obrer, avenc d'Oleseta o Aselo o del Xeconet, avenc d'en Pep Jaques, avenc Petit, avenc del Pinet, avenc Petit del Pinet i el Vi, coves de Fontpineda, cova dels Ticos i avenc de l'Escarpa.⁽¹²⁾

CAVITATS EMPRADES COM A ABOCADORS

Moltes cavitats han estat utilitzades al llarg dels segles com a abocador, ja sigui per llençar-hi animals morts, pràctica força usual a les nostres muntanyes, o més recentment per rebre tota mena de deixalles o escombraries.

Com a exemple citem les següents:

Cova de Santa Bàrbara - Sant Pere de Ribes.

Cavitat situada no gaire lluny de la creu de terme.

*Entrada de la cova turística de les Deus, a Sant Quintí de Mediona (1991).
Foto: G. Aymamí.*

Havia estat utilitzada com a corral i com a refugi de pastors, però passà posteriorment a ser un cau d'immundícia i possiblement les deixalles en dificulten la localització.⁽¹³⁾

Cova del Corral d'en Falç - Sitges

A la urbanització Centre-Llevantina, a ponent de l'estació de servei del Molí.

Cavitat emprada com a aixopluc, actualment per la proximitat d'una discoteca és plena de deixalles.⁽¹⁴⁾

Avenc de l'Obrer - Olesa de Bonesvalls

Cavitat utilitzada com a abocador.

Petites balnes de Castellet i la Gornal

Als afores de l'agregat de Torrelletes hi ha uns petits balnats al costat del camí i a prop dels dipòsits d'aigua que són emprats com a abocador.

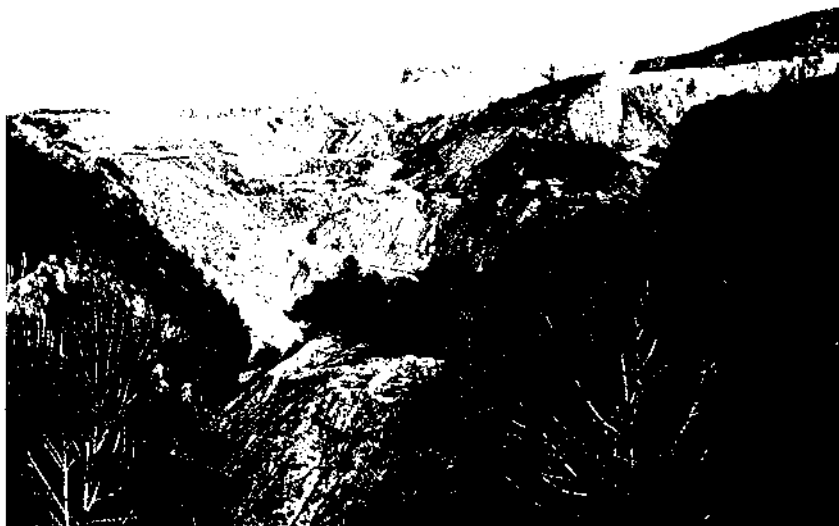
COVES TURÍSTIQUES

Mines d'Aigua - Santa Oliva

Antigues mines d'aigua, a prop del castell, on el propietari ha obert noves galeries, constituint un conjunt apte per a la visita turística.⁽¹⁵⁾

Coves de les Deus - Sant Quintí de Mediona

Als afores de la vila hi ha la bonica zona arranjada de les Deus, on hi ha la cova homònima, que és una de les poques urbanitzades a Catalunya. El visitant recorre uns tres-cents metres d'estrets passadissos i petites galeries.

*Foto recent (1997) de la pedrera del pla d'Ardenya (zona d'Ordal).
Foto: G. Aymarní.*

A l'interior hom pot veure una deu d'aigua (d'aquí en món de la cavitat) que aflora a les fonts exteriors. En temps pretèrits els curs del riu subterrani ja fou arranjat.⁽¹⁶⁾

Cova d'Ordal - Subirats

Cavitat força coneguda que s'habilità per a la visita turística a primers de segle; es cobraven 25 cèntims per entrar-hi.

NOTES

- (1) BORRÁS, J. *Catálogo espeleológico del macizo de Garraf*. Vol. III, 1974, pàg. 100.
- (2) BORRÁS, J. *Ob. citada*, pàg. 166.
- (3) BORRÁS, J.; MIÑARRO, J. M., i TALAVERA, F. *Catàleg espeleològic de Catalunya*. Vol. 2. Políglota, 1978, pàg. 62.
- (4) MIÑARRO, J. M. *Inventari espeleològic de Catalunya*. Vol. 3. Fed. Catalana d'Espeleologia, 1994, pàg. 24.

- (5) AYMAMI, G. *Excursionisme de la UEC* núm. 213, 1989, pàg. 188.
- (6) BORRÀS, J. *Ob. citada*, pàg. 26.
- (7) BORRÀS, J. *Ob. citada*, pàg. 72.
- (8) VIRELLA I BLODA, Joan. "Habitacles trogloditics" a *Miscel·lània Penedesenca 1980*.
- (9) *Gran Penedès* núm. 51, octubre 1996.
- (10) *Gran Penedès* núm. 43, febrer 1995.
- (11) AYMAMI, G. *Pinzellades de l'Alt Penedès*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992, pàg. 38.
- (12) MIÑARRO, J. M. *Ob. citada*, pàgs. 15 i 22.
- (13) VIRELLA I BLODA, J. *Butlletí AE Talaia*, marc-abril 1983.
- (14) VIRELLA I BLODA, J. *Butlletí AE Talaia*, gener-febrer 1983.
- (15) AYMAMI, G. *Excursionisme de la UEC*, núm. 170, setembre 1989.
- (16) AYMAMI, G. *Pinzellades...*, pàg. 31.